

Taula 6

Diàleg

Alberto Pinzón

Antropòleg. Analista del conflicte armat a Colòmbia. Va ser un dels tres membres de la Comissió de Notables, designada de forma consensuada durant el procés de pau entre el govern i les FARC a Caguán, 2001-2002

Esquema per trobar una Sortida Política al conflicte colombià actual

1. Ordre bilateral d'una Treva simultània entre les dues parts, Estat i Insurgència, de sis mesos de durada prorrogables. Tindrà un caràcter doble: un de Militar i un altre de Polític i Social. Ambdues parts podran ser supervisades per una Instància Internacional, formada preferiblement pels països facilitadors, als quals s'hi afegiria l'Equador, país germà que darrerament està sent afectat pel conflicte colombià.

· La Treva Militar implica una cessació bilateral d'accions armades de qualsevol tipus durant un temps definit.

· La Treva Política i Social implica essencialment tres elements:

a) Que l'Estat deixi de catalogar la Insurgència com a "Terrorista" i reconegui l'estatus polític i legal de les seves organitzacions i estructures.

b) Un Acord immediat per a l'alliberament dels detinguts i dels acusats arbitràriament com a terroristes, o acusats d'auxiliar la Guerrilla; i l'alliberament simultani per part de la Guerrilla de tots els retinguts que encara es troben sota el seu poder, amb un compromís explícit de no retenir ningú més.

c) Convocatòria oficial i àmplia per part de l'Estat al país en general i a les organitzacions polítiques, socials, sindicals, acadèmiques, ètniques, racials, cíviques, culturals, humanitàries, religioses,

mitjans de comunicació i d'altres per a què realitzin una discussió amb propostes, responsable i pedagògica, sobre qualsevol dels 12 punts estipulats a l'Agenda Comú, signada entre l'Estat i la Insurgència a la Machaca al 1999. Les propostes es regiran per la metodologia universal existent per a aquest tipus de documents i amb data límit per a la seva radicació.

2. De manera immediata, dins aquest ambient de *Treva General*, es procedirà a instal·lar en un lloc segur, prèviament convingut i dintre de Colòmbia, una Taula de Diàlegs i Acords, formada per representants seleccionats per ambdues parts: Estat i Insurgència. Aquesta podrà ser assistida per subcomissions bipartites amb l'objectiu de rebre, classificar, consolidar, sistematitzar i concordar les propostes presentades i acollides en un text previ, que servirà de base per a l'elaboració d'una nova Constitució de Colòmbia. Per a aquest efecte es disposarà d'uns altres 3 mesos addicionals.

3. Un cop acomplerts els nou mesos i havent madurat la confiança entre les parts, i sense cap sabotatge de "les forces obscures de la Nació", es convocarà una Assemblea Constituent per tal que, sobre el text previ acordat i elaborat per la Taula de Diàlegs i Acords, es redacti el text definitiu de la Constitució Colombiana. Per a aquest pas es disposarà d'un lapse de tres mesos.

4. Aquest text serà presentat al país per a la seva màxima difusió, validació i ratificació mitjançant un procés electoral i de referèndum que no pot durar més de tres mesos. Fins aquí s'han emprat un total de quinze mesos.

5. Finalment: deposició de l'armament per part de la Insurgència, en un acte protocol·lari, públic i internacional.

**"Aquí, al contrari que en la ficció,
es tracta de fer d'allò impossible
quelcom molt possible"**

A.P.S.

Alejo Vargas

Polítleg. Analista del conflicte armat a Colòmbia. Ha estat membre de la Comissió de la Facilitació Civil, medidora entre el Govern de Colòmbia i l'ELN. Membre del Grup de Garants de la *Casa de Paz*¹

Les perspectives de diàlegs de pau entre l'actual Govern colombià i les Organitzacions Guerrilleres

I. ELEMENTS DEL CONTEXT ACTUAL

a) A la societat colombiana segueix prevalent la lògica de la seguretat sobre la lògica del benestar. I no hi ha dubte que a les opcions polítiques dels colombians en el futur immediat continuarà tenint un pes molt gran el tema de la seguretat. En aquest sentit, la idea de pau és percebuda per un sector important d'aquesta, fonamentalment com a la fi de l'acció dels grups armats no institucionals.

b) Hi ha una marginalitat política creixent dels actors guerrillers i en molts sectors –especialment urbans– preval la idea que aquests no tenen “cap” representació política.

c) Existeix una mena d'estancament de la política de Seguretat Democràtica del segon període del Govern Uribe; després dels èxits inicials de presència de l'Estat als caps de municipis i en altres espais del territori nacional, del control de vies i de la millora de determinats indicadors de seguretat, de contenció de les organitzacions insurgents, la segona fase de la mateixa, la de l'ofensiva o confrontació, expressada tant al Pla Patriota com al denominat Pla Victòria no ha mostrat resultats evidents i hi ha una sensació d'estar *patinant al mateix indret*.

d) Ha existit un comportament positiu de l'economia, en part associat al comportament regional, tot i que també a les millores de les condicions de seguretat i aquest ha estat un factor coadjuvant en la bona opinió existent de la gestió del govern.

e) El procés de l'anomenada parapolítica, que ha evidenciat els vincles de polítics regionals i membres del Congrés amb aquestes agrupacions paramilitars i de narcotràfic, sembla haver tingut impactes d'opinió més al camp internacional que a l'opinió nacional –tot faria indicar que per ara es manté un alt nivell de credibilitat en el President Uribe–.

f) L'arribada per la via electoral de governs de centreesquerra a diversos països de la regió, així com la remuntada electoral del Partit Demòcrata dels Estats Units i el seu control del Congrés han portat cap a un cert aïllament del Govern Uribe i cap a una pèrdua de suport internacional que pot incidir d'una manera important en polítiques clau del Govern colombià.

II. L'ABORDATGE D'UNA NEGOCIACIÓ

Els processos de negociació entre un govern i una organització guerrillera alçada en armes han de tenir com a pressupòsit de sortida el reconeixement mutu dels actors. Això significa que l'organització guerrillera reconegui la legitimitat i representativitat, encara que sigui parcial, del Govern, i que aquest accepti el seu adversari com a un interlocutor vàlid –culpable en delictes polítics, sens dubte–, i en aquest sentit susceptible d'entaular amb ell un procés de superació negociada de la confrontació.

Normalment, aquestes converses es desenvolupen entre actors asimètrics (l'Estat és un actor molt més fort militarment, amb suports polítics superiors i amb una legitimitat nacional, tot i que pot ser qüestionada parcialment), però sí hi intercedeix la convicció de la impossibilitat de la derrota de l'adversari per la via exclusivament militar i el fet de veure la negociació com una bona oportunitat per introduir reformes al sistema polític.

La idea de pau és percebuda fonamentalment per un sector important de la societat com a la fi de l'acció dels grups armats no institucionals

Referent a això, hi ha dues tendències; la primera, influïda per les lògiques realistes, considera que la negociació només és viable quan prèviament s'ha debilitat militarment l'adversari, cosa que implica que la part més forta imposa les seves condicions; normalment és la posició en la qual s'hi situen d'entrada els representants de l'Estat. En el cas colombià, igualment pot semblar que les FARC tendeixen a situar-se en aquesta perspectiva.

La segona considera que en qualsevol moment del desenvolupament d'un conflicte hi hauria la possibilitat d'una negociació, si s'aconsegueix transformar la dinàmica d'enfrontament militar en una confrontació política; en aquesta perspectiva l'aspecte de la capacitat militar de les parts és secundari i allò fonamental és *polititzar* el procés. Sens dubte, l'ELN s'ha situat històricament en aquesta segona perspectiva.

III. EL PROCÉS DE DESMOBILITZACIÓ DELS GRUPS PARAMILITARS O D'AUTODEFENSA

El procés de desmobilització, que no de pau –que només es fa entre organitzacions enfrontades, en el nostre cas entre l'Estat i les organitzacions alçades en armes contra ell-, del Govern Uribe amb els grups paramilitars o d'autodefensa ha tingut resultats ambivalents.

No hi ha dubte que la desmobilització d'aquests grups –més enllà de si va ser total o només parcial-, està associada a la disminució dels indicadors de violència a la societat colombiana.

Igualment, és poc probable que les investigacions i debats de la parapolítica haguessin tingut viabilitat i un desenvolupament si no és al context de la desmobilització d'aquests grups de paramilitars.

La Llei de Justícia i Pau i la seva aplicació generen controvèrsia; aquesta va ser molt qüestionada en un primer moment per sectors de la societat –especialment ONG de Drets Humans i sectors de l'esquerra política-, però després de la sentència de la Cort Constitucional, amb les precisions que hi va introduir, la seva acceptació va millorar. Amb tot, hi ha processos que considero rellevants, com és el cas de la Comissió Nacional de Reparació i la Comissió de Memòria que aquesta ha creat, per tal que desenvolupi la seva tasca amb autonomia en aquest camp.

Una de les controvèrsies més grans que es plantegen té a veure amb el sorgiment d'una nova generació de grups paramilitars, amb una presència cada cop més àmplia al territori nacional –ara es denominen Organitzacions de Nova Generació (ONG) o Àguilas Negras- i en el llenguatge oficial són denominades Bandes Criminals (BACRIM), cosa que comporta una intenció de

negar-los legitimitat per part de l'Estat. Això era previsible, ja sigui perquè el procés de desmobilització només va ser parcial o perquè es van crear nous grups de protecció privada per part de narcotraficants, o de sectors de les elits regionals o locals que consideren que l'Estat continua essent incapaç de proveir la seguretat necessària.

IV. L'IMPROBABLE ACOSTAMENT AMB LES FARC

Tot indica que la possibilitat d'un procés de converses per intentar una pau negociada amb les FARC és actualment impensable; aquesta és una possibilitat que no sembla tenir cap mena d'horitzó possible. Ni tan sols l'acord humanitari que permetés l'alliberament dels segrestats per les FARC i dels guerrillers d'aquesta organització detinguts. Tampoc està a l'agenda.

Les posicions de les parts són tan distants i la possibilitat del fet que s'apropin no la crec viable. En primer lloc, perquè històricament les FARC han estat una organització molt consistent –o molt tocsuda?- en el manteniment de les posicions i el President Uribe no sembla actuar de forma diferent; en segon lloc, perquè tot indica que les dues parts estan fent un estira-i-arrotonsa polític –les FARC amb la desmilitarització dels dos municipis el que està cercant és un reconeixement polític implícit per part del Govern i aquest no sembla estar disposat a lliurar aquest *trofeu* i addicionalment incloure a la llista de *bescanviabls* els dos guerrillers extradits als EUA-. És una manera de fer inviable la possibilitat d'un acord.

No hi ha dubte que el camí més segur per a la llibertat de les persones segrestades per la guerrilla és l'acord humanitari, atès que els garanteix la seva integritat física. Ara bé, el problema ve quan l'acord humanitari es converteix en un torcebraç militar i polític entre les parts enfrontades i semblaria que la prioritat és tractar d'imposar a la contrapart les seves condicions i no la llibertat de les persones que hi estan involucrades. Algunes fonts

El problema ve quan l'acord humanitari es converteix en un torcebraç militar i polític entre les parts enfrontades i semblaria que la prioritat és tractar d'imposar a la contrapart les seves condicions i no la llibertat de les persones que hi estan involucrades

han especulat en els últims mesos que en el cas colombià això no s'ha pogut realitzar perquè hi ha sectors a l'Estat que s'hi han oposat –per l'alt nivell d'incertesa que comporta i l'alt cost polític per a l'Estat–; però igualment s'ha apuntat que existeix el temor raonable que no res garantiria que un cop fet el “despeje” dels dos municipis sol·licitat per les FARC es pogués arribar a consensos, en el termini d'un mes, que permetés realitzar un acord humanitari i es pogués arribar a una situació de “despeje” indefinit, o d'un alt cost per a l'Estat sense cap resultat concret. És probable que molts d'aquests arguments estiguin sobre la taula dels qui prenen decisions polítiques.

El cas israelià i palestí ens ensenya que en diverses ocasions s'han realitzat acords d'intercanvi humanitari sense que necessàriament les parts s'hagin hagut de trobar físicament –acudint a tercers de caràcter internacional que han fet el rol de canals d'acostament de les demandes de cadascuna de les parts–.

El tema de l'acord humanitari sembla haver-se convertit més en un pretext que en l'interès principal.

Les escasses possibilitats d'avançar en aquest camp depenen, per ara, de la gestió que estan fent els països col·laboradors, Espanya, França i Suïssa, per aconseguir formular unes propostes que apropin les parts i col·loquin en una lògica de realisme la realització de l'acord humanitari.

Ara bé, hi ha un tema que sembla prendre cada cop més rellevància i és l'enfrontament armat entre les FARC i l'ELN, que probablement va tenir com a factor generador la disputa històrica a Arauca pel monopoli de la presència regional, però que progressivament s'ha anat estenent a diverses regions del país i que ha tingut com a víctima principal la població civil no combatent. Això podria tenir evolucions imprevisibles i, per descomptat, incidir en les possibilitats del procés de diàleg entre el Govern colombià i aquestes organitzacions guerrilleres.

V. LES COMPLEXITATS PER A UN PROCÉS DE PAU AMB L'ELN²

1) Una precisió necessària

Els acostaments entre el Govern nacional i l'ELN han estat marcats fins ara per la incertesa i la inestabilitat. No oblidem que si bé l'ELN ha mantingut contactes persistents amb els últims tres governs, fins ara no s'ha aconseguit formalitzar un procés de diàleg amb cap d'ells. Per això, per a molts colombians, semblaria haver-hi la sensació que amb l'ELN s'han fet moltes negociacions i mai han donat cap resultat i la realitat és que mai s'ha donat un procés de diàleg formal entre el Govern

La realitat és que mai s'ha donat un procés de diàleg formal entre el Govern nacional i l'ELN, a diferència d'altres organitzacions guerrilleres que sí han tingut diverses experiències en aquest sentit

nacional i l'ELN, a diferència d'altres organitzacions guerrilleres que sí han tingut diverses experiències en aquest sentit. L'única vegada que l'ELN va estar en una taula de conversa de manera formal va ser a Caracas i Tlaxcala (1991-1992), però com a part de la Coordinadora Guerrillera Simón Bolívar, que era qui en aquell moment dialogava amb el Govern de César Gaviria.

A vegades la superació política negociada del conflicte intern armat semblaria trobar-se en un laberint, o en un *cercle viciós* que, es miri com es miri, condueix a aprofundir la confrontació i a tornar-la més difícil de resoldre. Per això s'imposen sortides audaces que poden transformar-se en un *cercle virtuós* cap a la pau negociada.

I tot indica que a l'inici de les converses entre el Govern Uribe i l'ELN hi va haver propostes i respostes audaces d'una banda i de l'altra. Hi va haver diversos fets coincidents, tot i que cadascun d'ells tenia la seva pròpia dinàmica:

a) Les comunicacions intercanviades entre els anomenats “governants alternatius” –els alcaldes de Bogotà i Medellín així com el governador de Valle del Cauca– i l'ELN, que tenien diverses setmanes d'antelació abans de conèixer-se públicament.

b) La sol·licitud del President Uribe al President mexicà Fox –darrere de la qual hi va estar segurament Gabriel García Márquez– de jugar un paper de tercer neutral i la resposta positiva d'aquest.

c) La resposta immediata del Comando Central de l'ELN (COCE) al president mexicà agraint-li la seva disposició i proposant-li establir una interlocució.

d) El paper actiu assumit pel Govern mexicà en plantejar la formació d'un equip d'experts que formularien propostes a les parts i la posterior designació d'un Ambaixador especial per a aquesta tasca.

e) L'autorització del Govern per tal que Francisco Galán assistís al seminari sobre mines anti-persones –realitzat al Congrés– i llegís un missatge del COCE i, a més, per a què es reunís seguidament amb l'Ambaixador mexicà i el Vicepresident de la República.

La negociació no pot ser el resultat de fredes correlacions de força, sinó producte d'un procés de participació social, deliberatiu i que es pugui transformar en decisiu

Tots aquests fets van crear un nou clima als acostaments entre les parts: no hi ha dubte que el gest del Govern de permetre la sortida de Galán de la presó va haver de ser ben rebut per l'ELN; d'altra banda, el missatge del COCE proposant un "acord humanitari" i per a "l'alliberament de presos polítics" i una treva bilateral, suposava de manera implícita que l'ELN acceptava parlar amb aquest Govern –i si no, amb qui es farien els "acords"?-.

Realitzat aquest primer pas, i sense oblidar les diferències, les parts tenien per davant la definició d'una sèrie d'aspectes per configurar una estratègia de continuïtat del procés i que seqüencialment podríem ordenar de la següent manera:

a) El rol a acomplir per Mèxic, el Grup de Països Amics –es tractava d'Espanya, Cuba, França, Suïssa i Noruega, que des del Govern Pastrana acomplien aquesta tasca- i l'ONU dins d'aquest i, per descomptat, el paper que jugaria la societat colombiana en tot aquest procés, per donar-li el suport polític que requereix per a una culminació reeixida.

b) L'ELN havia de precisar la seva decisió d'avançar en un procés seriós de converses.

c) Les parts havien de trobar una fórmula que superés la distància entre el cessament d'hostilitats unilateral que ha plantejat el Govern i la bilateralitat que proposa l'ELN, incloent-hi el tema del manteniment de les forces guerrilleres mentre aquest durava.

d) Govern i ELN s'havien de posar d'acord sobre la Convenció Nacional com a un espai de participació social sobre els problemes nacionals més rellevants i acordar el seu abast.

e) Les parts havien de definir el procediment i una agenda viable a considerar en un procés de negociació.

f) Acordar un itinerari raonable per al desenvolupament del procés de converses.

Aquest procés posaria a prova la consistència d'alguns plantejaments que s'han estat fent des de l'Estat, sectors socials i la pròpia insurgència. Tots, i malgrat que de maneres diferents, plantegen que és una lògica perversa generar fets de violència i terrorisme, per situar-se en una taula de negociació prenent fer-ho des de posicions de força. Però al

mateix temps, hi ha veus dient que amb l'ELN no és important negociar perquè té poca capacitat militar, en la mesura en què últimament no ha comès prou fets de violència o terrorisme. Una forma clara i contundent d'enviar un missatge diferent és obrir una possibilitat seriosa i al mateix temps generosa de negociació amb aquesta guerrilla i deixar establert que la negociació es fa possible no amb la realització de fets de violència, sinó amb una clara voluntat de transitar el camí de la pau negociada.

L'ELN, per la seva banda, té el desafiament de mostrar coherència en les seves posicions i una clara decisió d'apostar per la política, fent realitat l'afirmació d'alguns dels seus dirigents, que és l'hora d'apujar el volum de la política i abaixar-ne el de la guerra.

2) Els apropaments actuals

Un cop produïda la crisi amb el Govern mexicà en els intents que aquest realitzava per tractar de concretar una primera reunió formal a l'exterior entre l'ELN i el Govern colombià, hi va haver iniciatives de diversos colombians tractant de plantejar alternatives que permetessin reprendre i concloure aquests apropaments.

Dins d'aquestes es van fer contactes amb l'ex-president del Govern espanyol, Felipe González, tractant de trobar una fórmula de facilitació, que sense ser un govern tingués un pes polític específic per acomplir una tasca d'aquesta magnitud i addicionalment comptés amb el suport, al menys implícit, d'un govern. Alhora, s'havia plantejat al Govern, des de diversos fronts, la importància de permetre a Francisco Galán acomplir un rol més actiu a favor de la pau a través dels mecanismes legals existents –no s'ha d'oblidar que Francisco Galán està detingut des de fa uns tretze anys-.

De la mateixa manera, es va plantejar per part de l'ELN, en dos documents, el que ells denominen els obstacles que impedeixen arribar a un procés de pau amb el Govern actual i assenyalen la importància d'avançar un procés de consultes amb sectors de la societat colombiana a propòsit d'aquests impediments.

En aquest context es fa viable la iniciativa que vam plantejar cinc ciutadans, que no representem ningú més enllà de nosaltres mateixos i que tenim com a úniques consignes el fet de ser, des d'espais diferents, artesans de la pau. Es plantejava permetre al Comissionat de l'ELN, Francisco Galán, que iniciés un procés de consultes amb la societat colombiana –des d'una figura jurídica de llibertat vigilada- i la seva ubicació a la Casa de la Pau per a tots els colombians; una imatge simbòlica que permetrà a diferents sectors de la societat intercanviar amb el Comissionat de l'ELN els seus punts de vista sobre el conflicte intern armat, les seves con-

seqüències i sobre una sortida política negociada. S'espera que aquest procés d'intercanvi ajudi a la construcció d'un document de síntesi que reculli les opinions convergents i diverses dels participants, de tal forma que la societat pugui presentar al Govern i a l'ELN un document de propostes acceptables per a les dues parts, però alhora una invitació amb aires d'imperativa, per a què es passi a una nova fase de converses formals directes entre el Comando Central de l'ELN i l'Alt Comissionat per a la Pau. Estem segurs que aquest exercici participatiu derivarà en propostes sensates i realistes que permetran al Govern i a l'ELN asseure's cara a cara, amb una definició prèvia sobre els procediments i continguts que facin possible aquesta trobada inicial.

3) Algunes reflexions al voltant dels obstacles assenyalats per l'ELN

L'ELN va plantejar en una comunicació al *Encuentro del Sur Occidente por la Paz desde la Región*, i ho va reiterar posteriorment Antonio García en una entrevista a *El Colombiano*, que sota el seu parer hi ha cinc obstacles que "han impedit la solució política al conflicte que vivim". Avancem les següents reflexions com a una aportació a la tasca de trobar alternatives per a la superació d'aquest conflicte.

En primer lloc, es tracta d'obstacles per arribar a la solució política del conflicte i no necessàriament per iniciar un procés de converses, cosa que sembla òbvia. Doncs precisament en el procés de diàleg entre les parts i amb la participació de la societat s'han de trobar propostes alternatives i creatives per a la superació d'aquests, de manera que, tal i com es proposa tot procés de pau reeixit, no existeixin vencedors i vençuts, sinó que tots guanyin en la mateixa mesura en què obtinguin parcialment els seus objectius i cap d'ells pretengui imposar als demés el seu punt de vista particular.

Pel que fa a "la negació de les causes socials, econòmiques i polítiques que van originar el conflicte", tot indica que hi ha més coincidència que divergència entre el Govern i l'ELN. En documents d'assessors del Govern actual es reconeix l'existència d'aquest tipus de causes a l'origen del conflicte. La diferència rau en el fet que per a l'ELN el conflicte d'avui és resultat de l'evolució viscuda per la confrontació al llarg de les quatre últimes dècades; per al Govern actual, si bé el conflicte va existir, es considera que l'Assemblea Constituent i l'expedició de la Constitució de 1991 són un punt de ruptura. I, per descomptat, aquest és un aspecte possible d'analitzar, discutir i eventualment trobar-ne alternatives de convergència. Sobretot quan és clar que l'ELN no està dient que es tracta de solucionar aquestes causes, moltes de naturalesa

estructural, sinó de reconèixer la seva existència i incloure-les com a part de l'agenda social.

Respecte al segon obstacle, que la pau és un assumpte entre insurgència i Govern, considero que aquí l'ELN és innovador i trenca amb la inèrcia de les experiències de negociació de conflictes –les tesis clàssiques diuen que les negociacions en un conflicte d'aquest tipus han de ser exclusivament entre les parts involucrades, és a dir, negociacions bilaterals-. L'ELN ha plantejat com a novetat, des de mitjans dels anys 90, un model multilateral de negociació: que la pau involucra tots els colombians i per això la seva proposta de Convenció Nacional, que no és com afirmen alguns, de manera equivocada, l'escenari per a què l'ELN faci la seva revolució, sinó un espai de concertació social; això sí, amb la participació de sectors exclosos, i en el qual es busquin opcions de resposta als problemes nacionals. En aquest sentit és molt interessant el fet que l'ELN planteja que en última instància la negociació de la confrontació interna és un procés que ha d'involucrar el conjunt de la societat i, d'alguna manera, ells assumeixen que la seva agenda de negociació no pot ser una altra que aquella que defineixi la societat. Aquí el que s'està dient és que la negociació no pot ser el resultat de fredes correlacions de forces, sinó el fruit d'un procés de participació social, deliberatiu, i que pugui transformar-se en decisorí.

Quant al tercer obstacle, crec que hi ha grans coincidències en la valoració de la situació. Tant el Govern com l'ELN estan d'acord en l'existència d'una situació humanitària greu, la diferència rau en com valora cada part les seves responsabilitats en aquesta situació i les alternatives envers la manera de respondre-hi.

La tesi de la negació de l'existència d'un conflicte armat intern, per part de l'actual Govern i, en canvi, el plantejament que es tracta d'una amenaça terrorista s'argumenta així: "Caure en el joc de dir que existeix a Colòmbia un 'conflicte social i armat' és, ni més ni menys, acceptar que la guerrilla està en armes perquè existeixen conflictes socials, o que els conflictes socials a Colòmbia no tenen vies democràtiques per dirimir-se, per la qual cosa només troben la via de les armes per expressar-se. Reconeixem que a Colòmbia hi ha conflictes socials seriosos, però aquests conflictes poden dirimir-se mitjançant els mecanismes democràtics. Els grups violents en lloc d'ajudar a dirimir aquests conflictes, els polaritzen i radicalitzen per afermar la seva estratègia de poder. Els violents aclaparen els conflictes per sembrar l'unanimitat del terror." ³

Això últim ha generat una controvèrsia nacional i per descomptat no ha aconseguit convèncer amb aquestes tesis ni als acadèmics, ni als expressivament, ni a les ONG. Un exemple d'això són les

paraules del Director de FESCOL: “No comparteixo la idea del Govern. Ha comès un error perquè sens dubte hi ha un conflicte intern, encara amb trets polítics i socials. Existeixen actors que utilitzen el terrorisme, però això no vol dir que només siguin terroristes. Descriure'ls només amb aquest terme no ajuda al diagnòstic correcte ni a la recerca d'una solució i encara menys de suport a Europa. A través de reglament lingüístics no es pot forçar una actitud políticament correcta.”⁴ Ni tampoc a l'Església Catòlica, que a través del seu actual President de la Conferència Episcopal ha puntualitzat, al respecte: “Jo no tindria res a dir. Senzillament hi ha un conflicte armat, això és obvi. Si no hi hagués un conflicte armat no hi hauria cap raó per a què hi hagués un Comissionat per a la Pau. Si no hi hagués un conflicte armat, no estariem tractant de pacificar les coses, perquè es tractaria aleshores d'un assumpte de delinqüència comuna. Si no hi hagués un conflicte armat, no hi hauria els intents de tants organismes del món per ajudar Colòmbia. Ara, si el nom no agrada s'haurà de buscar-ne un altre, però que reflecteixi la realitat d'aquest país. De tota manera, amb un nom o un altre, l'important és que aconseguim superar aquest conflicte armat i que ho aconseguim, no pels camins que es veu que estan essent poc efectius, com són els camins de la guerra, sinó pels camins de la negociació política, pels camins del diàleg.”⁵

L'argument plantejat pels seus assessors immediats⁶ és que es tracta de no reconèixer a les forces guerrilleres cap legitimitat, malgrat que s'està disposat a un procés de negociació amb elles si accepten fer-ho en les condicions plantejades pel Govern, és a dir, a partir d'una cessació d'hostilitats inicial que seria seguida d'un cessament d'operacions per part de la Força Pública.

Aquesta tesi, adicionalment, implica controvèrsies. El Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR) considera que és un fet objectiu que s'emmarca en les condicions establertes per l'article 3 comú als Convenis de Ginebra i que això no implica cap tipus de qualificació adicional.

És cert que a l'actual Govern han intentat resoldre el conflicte armat intern per la via militar però la tossuderia d'aquest ha mostrat la inviabilitat de la seva resolució acudint exclusivament a aquesta opció.

Ara bé, el fet que el President de la República hagi reconegut, a propòsit d'aquests apropaments amb l'ELN, l'existència del conflicte armat intern, no sols és positiu sinó congruent amb la realitat. Més enllà de les floritures sobre el temps del verb (que si és subjuntiu, que si és un condicional), la realitat política és que es va acceptar l'existència d'un conflicte armat intern, al qual cal buscar-ne solucions, que van més enllà de l'única resposta militar. Això

és el principi de la superació d'una barrera important per trobar camins de pau amb la guerrilla, però també per millorar les relacions amb la comunitat, nacional i internacional, defensora dels Drets Humans.

Finalment, en relació amb el procés de desmobilització paramilitar, que evidentment no és un procés de pau, si bé és saludable la desmobilització d'aquest grups, caldrà veure si efectivament el paramilitarisme i les seves estructures *invisibles* de poder es desmunten i en aquest camp considero que hem de donar-li encara un marge d'espera a l'execució de la Llei de Justícia i Pau i a mecanismes com la Comissió de Reparació –en la qual hi participaran persones de la major credibilitat i compromeses amb les alternatives civilistes–, abans d'un judici definitiu.

4) Les Rondes de l'Havana

Les tres primeres rondes de converses portades a terme a l'Havana van permetre al Govern i a l'ELN començar a rebaixar la tensió de l'ambient, que els delegats de les parts es coneguessin i van anar sorgint les bases de la Taula de Converses: reconeixements mutus, formació de les delegacions i garanties per a aquestes, unes regles del joc de la Taula, un paper per a la comunitat internacional a través del rol que han estat jugant Cuba i Veneçuela, com a països de cooperació especial, i els denominats països acompanyants, Suïssa, Noruega i Espanya, i una participació –molt preliminar– d'alguns sectors de la societat colombiana.

Un cop acabada la IV Ronda de l'Havana, entre el Govern colombià i l'ELN, es va poder fer un balanç més de conjunt per col·locar les coses al seu punt i donar elements que permetessin una valoració equilibrada, per no caure ni en pessimismes que no corresponen, ni en optimismes exagerats en els quals es pensa més amb el desig que amb la realitat. Recordem que s'està tractant de superar un conflicte armat intern de més de quatre dècades de durada –amb prevencions mútues, ferides i desconfiances acumulades– i no simplement solucionar un litigi de carrer.

Al comunicat conjunt que les parts van donar a conèixer al final de la IV Ronda, reconeixen la construcció de confiança, l'establiment formal de la Taula, avenços en el fet de precisar el rol de l'acompanyament internacional i en l'inici de la participació de la societat. Es van definir dos eixos per estructurar un *Acord Base*: ambient per a la pau i participació de la societat. És a dir, hi ha dues columnes sobre les quals s'ha de moure el procés de converses i d'acords.

Ara bé, on se situen algunes diferències?

1) En la caracterització del punt de sortida. El Govern considera que a la societat colombiana hi

ha diversitat de conflictes que tenen procediments i escenaris pel seu tràmit i els diferencia de la confrontació armada, que requereix un escenari especial per a la seva resolució. L'ELN planteja que existeix a Colòmbia un conflicte social i polític armat i que el conflicte pròpiament armat té relacions o articulacions amb els conflictes socials i polítics que han estat i estan presents a la vida nacional. Aquesta és una discussió important i necessària, perquè si bé és cert que els conflictes socials i polítics en una democràcia han de continuar desenvolupant-se normalment en un escenari de postconflicte armat, també és real que el conflicte armat intern té arrels i entrecreuaments històrics i potser contemporanis, amb molta conflictivitat social; i el que s'hauria de buscar és que en el futur aquests conflictes socials tinguin garanties de poder-se desenvolupar sense estar entravessats per l'ús d'instruments armats.

2) Al punt d'arribada de la negociació, el Govern considera que allò que es cerca és millorar la democràcia i el pluralisme a la societat colombiana. L'ELN aspira a transformacions estructurals de la societat colombiana i que hi existeixin instruments per a la transició de la situació de conflicte cap a la de postconflicte –Convenció Nacional, Assemblea Constituent, per exemple-. No hi ha dubte que hi ha un element per destacar i és que les dues parts accepten que allò cercat per la negociació és deixar enrere la confrontació armada interna i aconseguir millores substancials a la democràcia colombiana. Probablement les diferències són de grau.

3) El caràcter i l'abast de la participació de la societat. Sobre això, segurament les parts tindran la necessitat de discutir i aclarir prèviament el caràcter i la naturalesa d'aquesta. Si la participació s'esgota a la representació electoral, quin és el paper que juguen altres sectors tradicionalment exclosos o autoexclosos d'aquest tipus d'exercici electoral? Igualment, per arribar a acordar quin abast donar a escenaris com la Convenció Nacional i la Casa de Pau. Es pot i és desitjable que s'instal·lin altres Cases de Pau en indrets diversos del panorama nacional? Quin serà el seu rol? Quin abast podria tenir la Convenció Nacional? És un seminari en el qual es debaten alguns temes nacionals i del qual se'n treuen conclusions que es poden enviar com a iniciatives al Govern o al Congrés Nacional? Es tracta d'un escenari de caràcter preconstituent llurs conclusions haurien de transitar cap a un escenari de tipus decisorí com ara una Assemblea Constituent o un Referèndum? És sols una reunió de l'oposició política al Govern? Quina és la relació de la Convenció Nacional amb la Taula de Converses?

Adicionalment, sorgiran dificultats en un tema fonamental com és el del cessament del foc i de les

hostilitats, perquè segurament cada part té una manera específica d'entendre-ho però, a més, perquè un tema d'aquesta naturalesa, si es vol que sigui seriós i no una simple declaració retòrica, ha de donar resposta a problemes com els següents: Quina serà la temporalitat de la cessació del foc i de les hostilitats? Hi haurà algun tipus d'ubicació territorial de les forces insurgents? Com s'ha de resoldre això a les regions, tal com són a la majoria del país, en les quals hi ha presència d'altres actors guerrillers i eventualment d'altres actors armats irregulars? Hi haurà un sistema eficaç i eficient de verificació del cessament del foc i de les hostilitats? El sistema de verificació serà de caràcter nacional, internacional o mixt? Com es resoldrà el tema del manteniment de les forces guerrilleres si es vol que el cessament del foc i de les hostilitats sigui seriós i que no es violi per la porta del darrere?

I, per descomptat, els aspectes operacionals anteriors hauran de ser complementats amb d'altres fórmules jurídiques i polítiques que igualment no són senzilles de resoldre. L'ELN parla d'amnistia per als presos polítics i el Govern de beneficis jurídics pels membres de l'ELN acusats del delictes de rebel·lió. Aquí existeix un camp important de diferències que les parts han de superar.

Ara bé, tots aquests desafiaments requereixen conversar, analitzar, argumentar, discutir i arribar a acords i sens dubte, hi haurà sobresalts i tensions en aquestes converses, però tal com s'ha vist fins el moment, la decisió política de les parts de continuar avançant és un ingredient valuós per anar trobant fórmules que superin les diferències.

No hi ha dubte, si les parts comencen a enfrontar les diferències significa que han avançat de forma important –malgrat que alguns volguessin, de forma simplista, que les coses ja estiguessin resoltes- i que les converses s'aproximin a la seva formalització en reunions periòdiques futures, mitjançant acords successius que vagin deixant amarratges importants per a la construcció de l'acord final de pau.

En tornar-se a trobar les parts a l'Havana, a l'inici de 2007, les circumstàncies s'han modificat:

i) Des de la reunió del passat octubre les parts

El fet que el President de la República hagi reconegut, a propòsit d'aquests apropaments amb l'ELN, l'existència del conflicte armat intern, no sols és positiu sinó congruent amb la realitat

En la hipòtesi, gens desitjable, que les converses es trenquessin, perd el conjunt de la societat colombiana

van adoptar un esquema de treball permanent i, efectivament, el vénen fent de forma ininterrompuda tant a la Casa de Pau com a Caracas i l'Havana, cosa que permetria esperar que els temes en discussió estiguin més elaborats i això faciliti el fet d'arribar a acords.

ii) Es va vincular la delegació de l'ELN Pablo Beltrán, qui ja va estar en converses passades, i això li permet aportar-hi la seva experiència en un moment en què les definicions haurien de ser la prioritat.

iii) La crisi de la parapolítica, associada al desenvolupament del procés de desmobilització paramilitar, és a l'agenda nacional i l'opinió tendeix a ser més exigent esperant resultats concrets.

iv) S'està en vigílies del procés electoral en què els colombians esperen que hi hagi més transparència i que la manipulació dels resultats electorals, fent servir l'amenaça armada, comenci a ser quelcom del passat.

v) Hi ha una *demanda* creixent i/o pressió al procés per a què produeixi resultats tangibles i no sols comunicats.

A l'inici de la ronda actual de converses –abril/maig de 2007- hem de ressaltar que els aproparaments entre el Govern nacional i l'ELN han produït fins el moment avenços importants –hi ha una taula de diàleg sòlida, un acompanyament de la comunitat internacional, el suport dels governs locals de Bogotà, Medellín i Valle, sectors de la societat colombiana acompanyant-lo i les parts han ensenyat les seves cartes-, per això, s'està davant d'un moment decisiu per a la continuïtat i avanç del procés.

Degut al fet que les converses es troben *ad portas* de les definicions, les parts tendeixen a tibar-se i és normal que hi sorgeixin preocupacions, preocupacions i susceptibilitats. Addicionalment sembla existir en les últimes setmanes una tendència a esquarterar-se la confiança entre les delegacions.

Ara bé, la paradoxa seria que estigués succeït una cosa gens desitjable, que les parts estiguin conversant sense sentir-se i comprendre's. M'explico, que el Govern nacional estigui pensant exclusivament en un procés de desarmament, desmobilització i reinserció –amb alguns afegitons de participació de la societat- i l'ELN ho estigui fent en

funció d'un procés que comporti la discussió i el desenvolupament de reformes polítiques i socials associades a la terminació de la seva confrontació amb l'Estat. Això podria reflectir l'existència de dues concepcions de la negociació i potser una pretensió des del Govern de creure que l'únic resultat d'una negociació és la desmobilització i reinserció de l'organització guerrillera. Tant de bo aquesta equivocació no estigui rondant la taula de converses.

En la hipòtesi, gens desitjable, que les converses es trenquessin, o entressin en un estat de congelació, que pel que fa al cas és similar, cap de les parts pot sortir a dir que no hi té responsabilitat; i entrem en un escenari de perdedors. Perd l'ELN perquè desapareixerà qualsevol tipus de credibilitat envers la seva decisió de cercar una sortida política negociada i serà percebuda com a una organització en la qual no es pot ni s'ha de confiar. Perd el Govern nacional perquè mostraria que només és capaç d'arribar a acords amb els grups paramilitars. Amb això s'accentuaria en sectors de la comunitat nacional i sobretot internacional, la idea de no tenir voluntat per arribar a acords amb les organitzacions guerrilleres. Els països que se l'han jugat per donar suport a aquest procés perden, atès que queden com a ingenus i incapaços de valorar quan unes converses tenen futur. També Cuba, que perd els importants esforços realitzats com a país hoste. Igualment perden els *governos alternatius* de Bogotà, Medellín i Valle, que van apostar per aquesta possibilitat. I no cal dir res dels grups de ciutadans que han provat d'acompanyar i facilitar l'inici d'aquestes converses, que quedaran com a una espècie d'*idiotes útils*. En fi, perd el conjunt de la societat colombiana, que continuarà essent afectada per una organització il·legal que ha estat productora de fets de violència.

Però si no es vol aquest resultat perdedor, el Govern i l'ELN tenen els desafiaments següents:

a) Reconstruir la confiança mútua, per a això poden ajudar la Comissió de Bisbes, els països acompanyants o algunes de les comissions de facilitació i acompanyament. Pel que fa a això, cal reconèixer que ja s'ha avançat suficientment amb la participació de tercers.

b) Arribar a una fórmula de simultaneïtat que combini les expectatives del Govern, que apunten cap a la definició de la cessació del foc i de les hostilitats juntament a l'alliberament de segrestats, amb les de l'ELN, que cerquen acordar una agenda de temes –reformes polítiques i socials- per analitzar i definir amb la participació de la societat i la situació dels seus membres detinguts per l'Estat.

c) Enfortir instruments importants del procés, com ho han estat la Casa de Pau, l'acompanyament internacional i de la societat civil colombiana.

No hi ha dubte que hem d'apostar per la fórmula guanyadora i per a això és fonamental que les delegacions assumeixin amb tot el seu significat la responsabilitat històrica que tenen a les mans i que els sectors ciutadans amics de la pau negociada i la reconciliació acompanyin aquests esforços des de la distància i els envoltin d'un ambient positiu.

La situació pot evolucionar molt positivament si els colombians actuem amb aquest despreniment que ens ha ensenyat el nostre Gabo. Si els sectors socials no *gestionem* amb les seves demandes sectorials la Taula de Negociació pretenent, de forma equivocada, que les seves reivindicacions, particulars i segurament legítimes, siguin resoltes com a prerequisit per superar la confrontació armada, quan del què es tracta és de resoldre l'enfrontament violent per a què els conflictes transcorrin de manera normal sense recórrer a la violència. La Taula evolucionarà positivament si les parts precisen aquells elements que poden dinamitzar políticament el procés i se centren en acords al voltant d'aquests, abans de lligar-se a esquemes tradicionals de negociació, en els quals, agendes interminables, que posteriorment són abandonades, acaben per enredar la possibilitat d'avançar a passos agerantats, com ho esperen els colombians.

5) Les dificultats principals

El principal *coll d'ampolla* per aconseguir avançar, i per descomptat arribar a concloure, un procés de converses i de negociació amb l'ELN, rau en les diferències dels discursos i les lògiques que estan presents darrere de cadascun d'ells.

Sembla que hi ha a la taula de converses dos models implícits de negociació; el de l'ELN, que se situa a la lògica més tradicional, que valora la necessitat que existeixi una agenda de temes associats a les denominades causes del conflicte armat intern i el fet que trobar alternatives en relació a aquests es converteix en una espècie de prerequisit per culminar una negociació; i el Govern, que considera que s'ha de treballar sobre fases específiques i en cadascuna d'elles definir els elements determinants per a cada part –que al seu torn puguin desencadenar altres dinàmiques- i arribar a acords sobre aquests, sense enxarrar-se des de l'inici en d'altres llistats d'agendes.

Adicionalment la delegació de l'ELN sembla tenir una restricció clara, i és el mandat del IV Congrés de l'ELN, en el qual es va autoritzar els seus delegats a conversar amb el Govern i avançar sense considerar el tema del desarmament ni la desmobilització de la seva força militar. En aquest sentit i amb una lògica de realisme, Pablo Beltrán, cap de la delegació negociadora de l'ELN, ha dit en declaracions a mitjans de comunicació que l'únic possible per ara és un cessament del foc i de les

hostilitats de caràcter transitori i experimental i sense localització de les forces de l'ELN. Però, així sí, acceptant la presència d'un sistema de verificació seriós –nacional i internacional-. Aquesta proposta ha estat acceptada per l'Alt Comissionat per a la Pau del Govern colombià, i també pels mitjans de comunicació –en aquesta espècie de *taula paral·lela mediàtica* en què s'han convertit els mitjans de comunicació en aquest període-.

Mentre les parts no aconsegueixin, amb cura però també amb audàcia, anar superant aquestes diferències, no és probable que el procés amb aquesta organització guerrillera tingui futur.

VI. COMBINACIÓ DE LES FORMES DE LLUITA

La història política colombiana ha estat marcada per una relació persistent i un ús intermitent de la violència i la política. Primer van ser els partits tradicionals, el liberal i el conservador, que en la segona meitat del segle XIX, durant les guerres civils i de forma reiterada, van apostar a les armes en els seus projectes polítics i bona part de l'evolució constitucional del període està associada a aquesta seqüència d'enfrontaments, victòries i constitucions. Això va crear una distorsió, segons el parer de molts analistes, a l'imaginari polític colombià: pensar la política associada a les armes, a la violència. Així, aquests mateixos partits, en aquell llarg període de tragèdia nacional, conegut com *La Violència*, que comença amb les hegemònies polítiques, la república liberal primer i la conservadora després, van tornar a l'ús reiterat de la violència, tant per destruir les majories electorals del seu adversari, com per construir les pròpies.

L'esquerra política naixent, als anys 20 del segle passat, igualment fa incursions de forma primerenca en aquesta mateixa lògica de fer servir la violència per obtenir objectius polítics quan el Partit Socialista Revolucionari –antecessor del Partit Comunista- estimula les denominades "insurreccions bolxevics" a municipis com el Líbano, Tolima o San Vicente de Chucuri i La Gómez a Santander.

Posteriorment, les anomenades guerrilles revolucionàries que sorgeixen als anys 60 del segle anterior, de les quals la primera generació persisteix en la violència –FARC, ELN i sectors de l'EPL-, proclamen obertament que l'ús de la violència a Colòmbia és necessari sense importar l'objectiu polític i existeixen sectors polítics que durant un temps fan ressò d'aquests discursos. Els grups d'autodefensa o paramilitars, posteriorment, en les seves pretensions de controlar la societat i els Estats regionals cauen en la mateixa lògica de combinar acció política legal i il·legal; un missatge similar és recollit pel narcotràfic quan vol fer incursions a la vida política nacional.

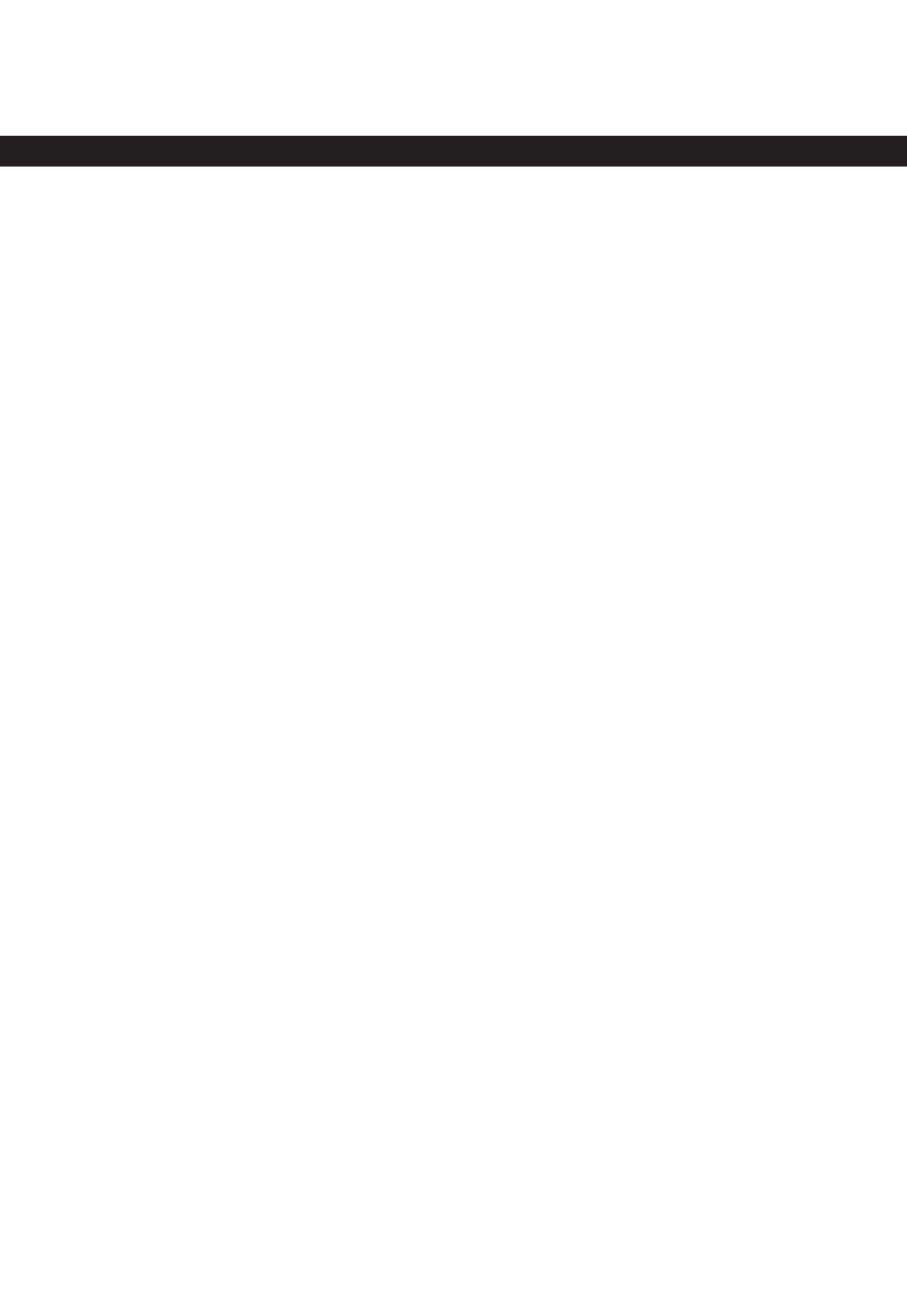
Afortunadament, el Pol Democàtic Alternatiu, des de les formacions polítiques d'esquerra, ha refusat de forma clara l'ús de la violència per a l'acció política i en aquest sentit ha creat ja una barrera davant els sectors que encara voldrien persistir en l'anterior forma d'actuar. Això no hauria d'excloure el fet que es doni suport als esforços de pau desenvolupats per qualsevol govern per aconseguir la desmobilització dels diversos actors del conflicte. De la mateixa manera, els partits polítics tradicionals i els demés que existeixen avui, reiteren el seu rebuig a l'ús de la violència i de pràctiques il·legals.

Realment el gran drama colombià, el que hem de resoldre, no és només el fet de superar el conflicte armat intern i les demés formes de violència, sinó eliminar per sempre de l'imaginari polític nacional la idea que l'ús de la violència per pretendre objectius polítics té alguna legitimitat.

Realment el gran drama colombià, el que hem de resoldre, no és només superar el conflicte intern armat i les altres formes de violència, sinó eliminar per sempre de l'imaginari polític nacional la idea que fer servir la violència per pretendre objectius polítics té legitimitat

NOTES I REFERÈNCIES

1. L'autor és Membre de la Comissió de Facilitació Civil entre el Govern Colombià i l'ELN i membre del Grup de Garants de Casa de Pau en el procés amb aquesta mateixa guerrilla. Òbviament las idees exposades són d'absoluta responsabilitat personal de l'autor.
2. Reprenem alguns elements del nostre llibre: Vargas Velásquez, *Guerra o Solución Negociada. ELN: origen, evolución y procesos de paz*, Intermedio Editores, Bogotá, 2006.
3. Restrepo, Luis Carlos, *Hacia una Política Nacional de Seguridad y Paz*, Intervenció de l'Alt Comissionat per a la Pau, Luis Carlos Restrepo, a la Universitat Militar Nueva Granada en ocasió de la signatura del conveni entre la Universitat Militar i l'oficina de l'Alt Comissionat per a la Pau, Bogotá, 27 d'abril de 2005.
4. Entrevista amb Hans Blumenthal, Director de FESCOL, 18 d'agost de 2005, *El Tiempo- Lecturas Dominicales*.
5. Entrevista amb Monsenyor Luis Augusto Castro, President de la Conferència Episcopal Colombiana, realitzada pel periodista Enrique Rivas G., publicada a *El Espectador*, diumenge 14 d'agost de 2005, pàgina 2a.
6. Veure especialment el llibre: Gaviria Vélez, José Obdulio, *Sofismas del Terrorismo en Colombia*, Editorial Planeta, Bogotá, 2005.

Noemí Sanín

Ambaixadora de Colòmbia a l'Estat espanyol

El Govern colombià enfront el diàleg

Avui es commemoren quatre anys de la desaparició de l'exgovernador Guillermo Gaviria. Va ser una tragèdia per al país que ens obliga a tots a treballar per la pau.

En els inicis del Govern del president Belisario Betancur vaig ser part d'una comissió àmplia de pau, que incloïa el sector privat, i més endavant, quan les FARC van dir: "No més comissions"; i exigien la presència de l'Estat, vaig ser una "conilleta d'Índies" del Govern i vaig tenir un moment meravellós, que va ser veure néixer la UP. Després veuria caure assassinats a més de 1.000 dels seus membres.

Quan em van enviar d'ambaixadora a Veneçuela, em vaig trobar amb què sempre hem treballat en el que ens dividia i jo em vaig proposar treballar, des de la consciència, en el que ens unia. Són tantes les coincidències que ens uneixen, i tan poc el que ens divideix, que el cert és que hom pensa que Colòmbia està acabant una transició que permetrà que la nostra generació conegui la pau. Tenir aquesta albada de conèixer la reconciliació dels colombians seria gran per a tots.

Vull, de tota manera, excusar a Luis Carlos Restrepo, que és qui hauria de ser avui aquí. No ha pogut arribar avui aquí, a Catalunya, perquè està treballant per la pau a l'Havana. Fa tres setmanes que està cercant l'acord base al qual ens referirem ara. Ell envia salutacions a la 'Taula Catalana'. És la cinquena jornada, i de veritat que és meritòria aquesta

Són tantes les coincidències que ens uneixen, i tan poc el que ens divideix, que el cert és que hom pensa que Colòmbia està acabant una transició que permetrà que la nostra generació conegui la pau

perseverància, aquest compromís, perquè a més no són compulsius, sinó que ho fan permanentment, i aquestes son les V Jornades per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia. Moltíssimes gràcies a la 'Taula'.

A mi em van convidar a la inauguració però aquell mateix dia Colòmbia era país convidat a Valladolid, per tant havia d'acompanyar els escriptors en diverses conferències.

Vaig ser convidada per la 'Taula' a presentar la posició del Govern en matèria de diàleg. Òbviament no podré fer-ho com en Carlos Restrepo, que és realment un Alt Comissionat i val la pena que el convidem aviat per sentir-lo.

Abans volia respondre una pregunta, que costa molt de respondre des de l'oposició. Per què al 76% de la població li agrada tant el president Uribe? Jo crec que el país, la nació, els colombians, ens sentim molt orfes. La Unió Europea va qualificar l'Estat colombià, abans que el president Uribe arribés, com a un Estat gairebé col·lapsat, on les garanties no es donaven en quasi cap categoria, ni la vida es protegia, ni les llibertats... Encara no estem satisfets amb el que tenim, de cap manera. Però tenim un president tremendament treballador, un president que ha aconseguit, amb una política de seguretat democràtica, recuperar per a la majoria del país l'optimisme i l'esperança, que la teníem molt perduda. I l'optimisme i l'esperança són els millors ingredients per continuar endavant; i realment es té: fins i tot el doctor Pinzón presenta amb optimisme ara la seva posició. Petro presenta una proposta, Rafael Pardo presenta la seva... Hi ha una actitud de cercar solucions.

La seguretat democràtica també ha mostrat uns resultats en matèria de salvar vides, malgrat que no estem satisfets perquè les xifres continuen sent escandaloses. Per exemple, al 2002 es van donar 17.479 homicidis; al 2006 van ser el 50% menys. De

Tenim un president tremendament treballador, un president que ha aconseguit, amb una política de seguretat democràtica, recuperar per a la majoria del país l'optimisme i l'esperança, que la teníem molt perduda

víctimes de massacres, hi va haver 680 al 2002, i 193 al 2006. Hi va haver 28.837 homicidis al 2002, i la tragèdia d'uns altres 17.479 al 2006. Homicidis d'alcaldes i exalcaldes se'n van donar 12, i encara vam tenir 5 al 2006. Van assassinar 99 sindicalistes al 2002, i encara hi ha qui assassina 25 sindicalistes al 2006.

La situació social del país ha millorat. Hem crescut en bona part perquè l'àmbit internacional ho ha permès, però l'empresariat colombià, el treballador colombià, el sindicalista colombià i el camperol colombià, tot i les circumstàncies tan difícils i complexes que vivim, té bona part de responsabilitat del creixement de més del 7%, que ens ha permès un cop més començar a tenir l'oportunitat d'universalitzar l'educació. Anem bé en aquesta matèria. Som un exemple d'universalització de la salut. No ho hem aconseguit del tot però, juntament amb Xile, som un exemple en aquest sentit.

El president va recuperar l'esperança i l'autoritat perquè és treballador; perquè és honest. No s'ha comprovat cap de les acusacions que se li han fet. És un president al qual donen suport democràticament el 76% dels colombians. Hi ha una oposició que pensa diferent, i que respectem. Rafael Pardo diu que ens titllen d'apàtrides. En democràcia, unes i altres posicions ens anomenem d'unes i altres maneres, però aquí està l'oposició. Gustavo Petro, Rafael Pardo, Antonio Navarro... Jo celebro que hi hagi oposició a Colòmbia perquè és una mostra substantiva d'aquesta democràcia que estem construint.

En què estem en matèria de diàleg. El govern és amic de la solució política i del diàleg. Va presentar una proposta de llei per tal que els anomenats paramilitars o la guerrilla es reinserissin després d'uns procediments que preveu la llei, amb la societat civil.

Hi ha un rerefons; hi ha un problema enorme de terres a Colòmbia enorme, que és l'origen dels problemes al país. Part del que està passant avui; part de la història del paramilitarisme a Colòmbia, té a veure amb el tema de terres, amb el tema del territori, amb la lluita per la concentració i la tinença de la terra. Aleshores allò de l'assentament és totalment cert. El clientelisme que s'assenyala és cert. La lluita pel poder és certa. I un Estat de llei que permet que

hi hagi aquestes organitzacions criminals il·legítimes s'ha donat, així com la impunitat.

Llavors es presenta la Llei 975 a l'any 2005. Una llei que l'oposició va millorar moltíssim. No és una llei del govern, és una llei que va ser aprovada pel Congrés democràticament. I és una llei plena d'imperficcions, però la situació no pot ser més complexa, ni més difícil, ni més inèdita. A Llatinoamèrica és una situació totalment nova i molt difícil, perquè és una llei que obliga, per primera vegada, a dir la veritat, a reparar les víctimes i a tenir justícia.

La llei preveu que la condemna sigui menor que les penes normals, perquè si s'apliquessin les penes normals no es donaria la resta del procés. Hi ha una obligatorietat de no repetició d'aquestes conductes. S'ha creat la Comissió Nacional, d'acord amb la llei, per a la reconciliació i la reparació de les víctimes. Abans-d'ahir es va subscriure el comitè internacional per al suport d'aquesta Comissió Nacional de Reparació i Reconciliació.

S'oblida que el paramilitarisme a Colòmbia i aquests grups criminals, aquesta federació de les Autodefenses Unides de Colòmbia (AUC), neixen també com a resposta a la guerrilla. No podem desconèixer que els miralls de la guerrilla, els miralls del segrest, de les massacres, del que es va fer amb les escoles, del que es va fer amb els hospitals... El que es va fer amb tanta gent innocent, va portar uns criminals a organitzar-se per tractar il·legítimament de reemplaçar l'Estat i tractar de garantir seguretat i altres garanties als camperols i als propietaris.

El tema de la llei és molt important en la qüestió de la Veritat, perquè a Colòmbia s'ha parlat de paramilitarisme, però els mateixos paramilitars diuen: "Nosaltres no érem només paramilitars, nosaltres vam reemplaçar criminalment, il·legítimament, l'Estat i la justícia". Els que hi entraven, i els que encara hi són, fan servir la justícia com si fossin jutges.

La part dels parapolítics és certa. Va ser una cosa que es va retroalimentar. Els paramilitars necessitaven els polítics i els polítics necessitaven els paramilitars. Crec que l'actitud de la societat va coadjuvar al fet que els paramilitars es dediquessin a la política, perquè els paramilitars van acceptar els governs. El govern Gaviria, el govern Betancur -que començava a treure el nas quan el famós segrest de Blanca Nieves-, el govern de Pastrana... Tot això cercant processos de pau, processos de reconciliació, per a ells. Nosaltres sempre dèiem: "Amb ells no hi volem res perquè són uns criminals, uns delinqüents que no tenen res a veure amb el tema polític". I aquesta va ser l'actitud generalitzada que es va tenir amb els paramilitars. No volem res. No tenen projecte polític. Fins que al final el van construir. Van construir un projecte criminal polític, a molts polítics es hi facilitaven la forma d'aconseguir vots. Ells

necessitaven aconseguir la seva reinserció, la seva legitimitació a la societat mitjançant els polítics. I va començar aquest procés.

Aleshores en aquest procés de Veritat, que tant de bo no es detingui, hi trobarem no solament parapolítica. Hi trobarem també paraempresaris, parapolícies, paraperiodistes, parajutges, parafuncionaris públics. Molta gent de la societat civil va acabar ficant-se al conte del paramilitarisme. Uns amb la disculpa de l'Estat de llei, altres perquè volen terres i concentrar la propietat.

LLavors anirem sabent què és el que ha passat, els qui busquen, qui són. Aquí Gustavo Petro deia que hauria d'intervenir la Cort Penal Internacional. Jo he donat suport totalment al fet que Colòmbia estigui adscrita a la penalitat internacional, però alhora Petro reconeixia els avanços de la justícia, de la Cort colombiana. Recordem que la Cort Penal Internacional supleix els buits de justícia dels països. Per tant, ara, si no hi ha justícia en un país ja no hi ha possibilitat d'impunitat perquè la societat pot recórrer als mecanismes internacionals.

Tenim el tema de la reparació. Les víctimes a Colòmbia havien de ser part de l'oposició contra l'Estat per reivindicar els seus drets; havien de posar-se contra l'Estat obligatòriament per poder aconseguir una mica de reparació, si s'aconseguia. Aquesta Llei 975 obliga que hi hagi reparació, i els qui tinguin dret als avantatges judicials, han de reparar les víctimes. I hi ha una cosa que em preocupa i és que estiguin matant a alguns dels qui volen que es resquiti les víctimes i els desplaçats, tornant-los-hi la terra, perquè hi ha molta ambició per la terra.

Com va el procés? El procés és complex però s'està donant. La Llei 975 sols la van acceptar els anomenats paramilitars, les AUC. La guerrilla no es va acollir a la llei. La Comissió Nacional de Reparació i Justícia ja està funcionant amb el suport de la societat civil; l'Organització d'Estats Americans (OEA) hi està fent un gran paper com a organisme internacional. La societat civil hi té molta confiança, però necessitem més suport de la comunitat internacional. Jo crec que se li ha de fer un homenatge a la justícia, a la fiscalia, que està treballant i que està reconeixent a la Cort. Que no sols per la Llei de Justícia i Pau està funcionant la Cort, sinó fixin-se que la Cort, per als temes de parapolítica, funciona per les veritats que es coneixen, sense aplicar la Llei de Justícia i Pau. Està aplicant la llei colombiana per als qui no s'hi van acollir, ja es diguin polítics, jutges, periodistes o militars. Als qui no s'acolliren els toca sotmetre's a la llei normal colombiana.

Amb aquesta llei estem coneixent la Veritat, que era una veritat callada i ara és una veritat que treu el nas, comença a veure's i a la qual es comença fer-hi front.

Quant a la reparació, per primera vegada estem veient que es comença a oferir voluntàriament. I és que la fiscalia i la Cort i la societat han d'exigir que tots els qui es van enriquir a costa del paramilitarisme han d'entregar els béns a les seves víctimes.

La fiscalia està totalment desbordada, però això és bo per a Colòmbia. És bo que a Colòmbia hi hagi 40.000 persones que no estan disparant i que estan disposades a sotmetre's a uns processos. I d'aquí la meravella de l'actitud de l'oposició, d'estar vigilant durant el procés, d'estar protegint als qui de veritat denuncien i reivindiquen, que són les víctimes. I aquí estem nosaltres, donant-los-hi suport, sense que hi hagi processos perfectes, que no existeixen. És bo per a Colòmbia que la Llei 975 sigui vigent; que s'estigui aplicant; que la justícia estigui funcionant; que l'Estat estigui funcionant millor; que hi estiguin sotmesos 56 líders de les 15.000 persones pertanyents al paramilitarisme.

Què passa aleshores amb els altres processos, amb els altres grups, l'ELN i les FARC, que nosaltres anomenem terroristes i que la Unió Europea i la comunitat internacional denomina terroristes? Amb l'ELN portem 3 setmanes reunits, tractant de cercar l'acord base que ens permeti el següent pas.

El procés és molt complex perquè portem velocitats diferents, i la Llei 975 només va ser acceptada pel paramilitarisme. L'ELN no s'hi va sotmetre. És un procés que s'està portant de manera diferent i és molt difícil que es donin processos de pau enmig del conflicte.

Mentrestant, les FARC estan en ple conflicte. L'ELN, en converses i en conflicte. I els paramilitars, al començament de l'aplicació de la llei. Aleshores, és molt difícil arribar a la reconciliació i a la pau amb perspectives i velocitats tan diferents. Perquè de la mateixa manera la societat ha rebut que hi ha sanció, penes i reparació de les víctimes dels paramilitars, hi ha una òptica diferent. Es tracta, principalment, de l'òptica de l'esquerra colombiana, per a l'ELN i per a les FARC en aquesta matèria; en matèria de justícia i de reparació. Perquè hi ha un rerefons per la lluita de la terra i de la concentració econòmica al paramilitarisme, i no podem desconèixer que bona part del somni guerriller inclou la lluita per la terra.

També conec camperols colombians que van ser obligats per la guerrilla a vendre'ls-hi les seves pro-

**Els mateixos paramilitars diuen:
"Nosaltres no érem només
paramilitars, nosaltres vam
reemplaçar criminalment,
il·legítimament, l'Estat i la
justícia"**

Amb l'ELN hi ha esperances. Hi ha conflicte, hi ha converses i el govern té la decisió de no sortir de l'Havana sense un acord bàsic

pietats: la seva terra, la seva botigueta... Els obliquen a tenir la titularitat de la terra però la propietat és de la guerrilla i d'alguns guerrillers. Així, la lluita per la terra està al rerefons de tot aquest conflicte colombià tan complex.

Amb l'ELN hi ha esperances. Hi ha conflicte, hi ha converses i el govern té la decisió de no sortir de l'Havana sense un acord bàsic. Aquesta és la voluntat política. Aquesta és la decisió i tant de bo ho poguem aconseguir. D'altra banda, s'ha de dir que han matat molta gent de l'ELN en els últims dies per estar-se aproximant al diàleg.

I què passa amb les FARC? Les FARC no han acceptat ni la Llei 975 ni el diàleg i posen com a requisit inicial, previ a qualsevol tema, l'acord humanitari per tornar els segrestats. És quelcom que ens fa mal perquè hi ha gent que porta massa anys en captivitat. Massa dolor; massa famílies esperant dia a dia que tornin. I ells diuen que no parlen de diàleg fins que no hi hagi un acord humanitari.

En què està el govern colombià respecte a l'acord humanitari? El govern colombià, després de convidar les Nacions Unides, la comunitat internacional i nacional a participar en el procés; i també les famílies, per consultar com fer l'acord humanitari, va acceptar i accepta la proposta d'Espanya, Suïssa i França en matèria d'acord humanitari. I quina és? Es tracta de tenir un territori per a les converses; un territori geogràfic, que no un territori polític amb unes regles del joc. No hem aconseguit avançar com voldríem perquè moltes vegades hem cregut que el diàleg pel diàleg condueix a la solució. I no hi ha res pitjor que un diàleg que no obeeixi a una voluntat política, a una estratègia, a una claredat. Per exemple, el territori que demanen les FARC és Florida i Pradera, un territori que té 110.000 habitants, i exigeixen que les tropes es retirin totalment. Aleshores, com quedem nosaltres amb aquests habitants de Florida i Pradera? L'esforç de pau que es va fer en el govern de Pastrana, al Caquetá, no va ser sustentable, va fracassar. Estem cercant la possibilitat d'establir un territori que sigui geogràfic però que veritablement permeti sustentar el procés i que hi hagi un intercanvi.

Què s'exigeix? S'exigeix que hi hagi unes regles del joc que es compleixin per a què els guerrillers que es retornin no tinguin alçats en armes de nou a la insurrecció, al terrorisme, al segrest i a la destrucció de tanta població.

Amb l'ELN el requisit per a la pau és la cessació d'hostilitats per part de l'ELN i la devolució dels segrestats. Que tornin a les seves famílies. Que tornin a la llibertat. I aquestes són les regles del joc que es van acordar. És difícil, però jo crec igualment que és possible fer el mateix amb les FARC, amb l'ajuda d'aquests tres països. I amb el compromís internacional i la decisió del govern de reunir-se en algun territori per a què s'hi facin les converses, pot apropar-se l'èxit de la lluita d'aquestes famílies per tenir el dret a la llibertat. Jo somio amb què sigui possible aconseguir aquest acord humanitari.

Hi ha voluntat de diàleg. Jo crec en la Colòmbia d'avui, la Colòmbia que està coneixent la seva dura realitat. La veritat que està coneixent és que molts dels seus dirigents estan involucrats en processos il·legítims, molts d'ells criminals, amb la suposada finalitat de reemplaçar l'Estat. La Colòmbia que té una justícia que està operant, una Cort decidida a què hi hagi justícia, que està reconeixent la parapolítica i que està trobant, en diversos estaments de la societat, aquests crims, és molt millor que la Colòmbia que tapava aquestes veritats, que les desconeixia i que no trobava la reconciliació.

De manera que jo voto per la progressió de les converses amb l'ELN. Voto per l'acord humanitari, per a què trobi l'ambient adequat i ho poguem dur a terme, i pel sotmetiment del paramilitarisme a Colòmbia davant la llei.

Jo crec que estem vivint una transició difícil, un procés inèdit, complex... Però estic segura, com ho hem pogut veure aquí, trobant-nos persones de diferents ribes, que és molt més el que ens uneix que el que ens divideix. Tots tenim el compromís de rescatar socialment un país que té la riquesa concentrada i que pot democratitzar, veritablement, la propietat. Que ha d'aprendre que no tot s'hi val. Que ha de respectar la vida. Tot això mitjançant el diàleg, però també l'autoritat i la vigència de les institucions. Perquè la força de l'Estat és legítima, la justícia és legítima i, per tant, hem de respectar el poder de la llei. Així, jo acabo dient que crec que és possible la reconciliació a Colòmbia i que recuperarem la convivència en els pròxims anys.

Estem cercant la possibilitat d'establir un territori que sigui geogràfic però que veritablement permeti sustentar el procés i que hi hagi un intercanvi